

PROLETAREC

Slovensko Glasilo Jugoslovanske Socialistične Zveze

STEV.—NO. 817.

CHICAGO, ILL., 10. maja (May 10th), 1923.

LETO—VOL. XVIII.

Upravljalstvo (Office) 3639 WEST 36th ST., CHICAGO, ILL.—Telephone Rockwell 2864.

Pogrezanje v neznanje in v degeneracijo.

Ameriška javnost — tista ki se briga za take reči — se ukvarja z izjavo Forresta A. Kingsburyja, profesorja na vseučilišču Chicago, v kateri pravi, da ameriško ljudstvo nazaduje v inteligenci. V svojih izvajanjih dokazuje, da višina inteligence povprečnega Američana pada nižje in nižje in sklepa, da bo imelo to za deželo katastrofalne posledice, ako se pravočasno ne podvzamejo koraki, ki bi preprečili nazadovanje in ustvarili pogoje za porast inteligence povprečnega ameriškega stanovnika.

Naravnost presenetljiva je bila statistika o višini inteligence povprečnega ameriškega vojaka, oziroma nabornika, ki so jo izdelali tekom zadnje svetovne vojne. Preizkušnje inteligentnosti posameznih nabornikov so razblinile domnevanje, da je izobrazba povprečnega Amerikanca višja kakor povprečnega prebivalca katerekoli druge dežele na svetu. Velik odstotek novincev je pokazal na izkušnjah komaj toliko inteligence kakor jo imajo fizično in telesno normalno razviti devetletni otroci.

Veliki dnevniki komentirajo izjavo profesorja Kingsburyja na razne načine, večinoma s tolažbo, da nismo ljudstvo ki se pogreza v blato neznanja in degeneracije, ampak da smo v vseh oziirih eno prvih na polju tehnike, znanosti, morale in drugih lepih reči. Drugi niso tako sigurni.

Komaj je prišla na dan profesorjeva izjava o padanju inteligence, so objavili listi odkritje umora, v katerega so zapleteni dijaki neke druge čikaške univerze. Iz raznih učilišč poročajo o orgijah med dijaki in dijakinjami, o pijančevanju in nemoralnem življenju sploh. Vse to dokazuje, da je v ameriškem višješolskem sistemu nekaj narobe, pravzaprav veliko narobe. Kaj je narobe, pove Sinclairjeva knjiga "The Goose Step". U uvodu knjige vprašuje pisatelj:

"Kdo lastuje in kontrolira kolegije ter vseučilišča in zakaj?"

"Ali dobivajo vaši sinovi in hčere v teh učnih zavodih izobrazbo ali propagando? In čigava propagando?"

"Ničče ne more zastaviti važnejša vprašanja kakor so ta. Ta knjiga odgovarja nanje."

Ampak padanje inteligence v Ameriki ni svojstvo samo visokošolskega dijaštva, pač pa veliko bolj navadnega ljudstva. In tega ima

omenjeni profesor bolj v mislih kakor dijaštvo, dasiravno je padanje inteligence proporno med obojimi enako.

Kje so vzroki?

Kapitalistični dnevniki v ameriških mestih so v neizprosnih tekmah za večanje cirkulacije. Čimvečja je cirkulacija, več je oglasov in večje so cene za oglase. V tej konkurenci servirajo listi čitateljem gradivo, ki je vse drugo, samo vzgojevalno ne. Hearstovo časopisje n. pr. porabi dobre dve tretjine tistega prostora, ki je namenjeno dnevnim vestem in drugem čtivu, opisovanju umorov in ljubimskih afer v največjih natančnostih. Vsako pikantnost, vsako ljubavno pismo, ki ga izslede v krogih "visoke" gospode, prinesejo na dan, in če ni "zanimivo", ga potvorijo in servirajo čitateljem z velikimi črkami v ličnih okvirjih na prvih straneh lista. Hearstovo časopisje prednjači v revolver-žurnalizmu in šundu, dasi prinaša tudi vzgojevalne članke in liberalne komentne dnevnih dogodkov, ki pa jih zaduši prej omenjeno umazano perilo in demagogija. Ostalo časopisje ni mnogo ali nič boljše.

Ameriška mladina je od vsega začetka vzgojevana tako, da se jo navaja k največjemu zanimanju za sport. V šolah imajo ugled tisti dijaki, ki so prvaki v kakih sportnih igrah. Učenje se postavlja na drugo mesto, zanimanje za politično življenje in socialne probleme v ameriških višjih šolah nima mesta. Le male skupine dijakov obdržavajo neupoštovane klube, v katerih razmotrivajo politične in socialne probleme.

Mladina, ki ne pohaja v višje šole, črpa vse izobrazbo iz čitanja. In čita to, kar ji je najbližje — torej magazine in dnevnike. Prvi kot drugi jo duševno zastrupljajo in tako opažamo, da ameriško ljudstvo v tehniki, v izboljšavanju življenjskih razmer in v higieni sicer napreduje, duševno pa vendar nazaduje. Ljudje postajajo avtomati.

Milijone in milijone ameriškega stanovništva dnevno poseča kino-gledišča. In kakor ga zastrupljajo kapitalistični dnevniki in magazini, tako ga kvarijo tudi kino-slike. O kaki umetnosti ni sploh govora. Kinomatografske družbe producirajo igre ki "vlečejo", kajti v tem je denar. Ob enem skušajo odvesti s svojimi slikami publiko čimdalje od spoznanja resničnih raz-

med. Redke so kino-igre, ki bi bile kaj vredne, bodisi z umetniškega, vzgojevalnega ali socialnega stališča. Lepi mladeniči igrajo junake in se jih prikazuje za nadljubimce; to vleče pri ženskah; lepotice igrajo junakinje, razkazujejo svoja draga oblačila, se sprehajajo po sobanah, intrigirajo, ljubimkujejo — to vleče pri moških. Devetindevetdeset odstotkov kino-iger je tako gorostastnih, da so izpod kritike. In vprizoriteljji vedo to — pa kaj se hoče! Profit je važen, propaganda tudi in končno, ljudje so se takih iger navadili.

Na tisoče in tisoče knjig izide v Ameriki vsako leto — toda kakšnih? Navaden, brezpomemben šund, toda masa hlasta po njemu, ker je šund! Tudi dobrih knjig izide nekaj stotin vsako leto, toda se tiska vsako le v 5 do 20 tisoč izvodih, medtem ko se tiskajo knjige, v katerih so "privlačne" povesti, v stotisoče izvodih.

Ako pada inteligenca povprečnega Američana, je vzrok zgoraj, ne spodaj. Ameriški kapitalizem je podjarmil literaturo, gledišča, kinematografe, cerkve, šole, časopisje in v tem je vzrok, da se pomikamo v duševno otopelost, kakršna je doletela že mnoge narode, ko so dosegli svojo najvišjo stopnjo kulturnega in gospodarskega razvoja in se potem pogreznili navzdol v degeneracijo.

Zakaj ne dobi med ameriškim delavstvom zamaha socialistično gibanje? Radi tega, ker večina teh delavcev ne zna misliti, ker je prežeta do kosti s kapitalistično vzgojo.

Za ozdravljenje teh razmer je samo eno zdravilo: socialistična vzgoja. In za odpravo vzroka takemu stanju je samo eno sredstvo: Socializem!

***

Čudno, pa so pravili, da je nemogoče.

V enem ali drugem ameriškem mestu se vodi propaganda za kolektivno lastništvo javnih naprav, kot cestnih železnic, elektraren, plinaren, vodovodov itd. In vselej odgovarjajo strogi zagovorniki privatnega lastništva, da bi to pomenilo krah za javne naprave, velikansko breme za davkoplachevalce in še več korupcije. Torej je treba te reči pustiti privatni iniciativi. V Detroitu so vseeno poskusili — in čudno — nemogoče je postalo mogoče. Mesto je namreč prevzelo ves cestnoželezniški sistem pod svojo upravo in last in dokazalo, da z njim gospodari boljše kakor privatni lastniki. Municipalni cestnoželezniški sistem izkazuje za preteklo leto \$1,240,000 dobička, in to kljub temu, da je bilo treba po prevzetju prog marsikaj obnoviti in da je zimsko vreme napravilo izredno visoke stroške za čiščenje prog.

Revolucija v ruski pravoslavni veri.

Dokler je vladal Rusijo carizem, je bil ca najvišji poglavar ruske pravoslavne cerkve. Bil je orodje vladajočega sistema. Po revoluciji nastala v pravoslavni cerkvi kriza, kajti duhovniški aparat je bil zrahljan radi strmoglavljenja prejšnjega režima, ki je vladal tudi pravoslavne cerkev.

Ampak vere se znajo prilagajati razmeram. Drugače se ne bi mogle vzdržati. Preje so katoliški duhovniki v bivši Avstriji služili Habsburžanom in aristokraciji. Po razpadu avstro-ogrske monarhije si je katoliška cerkev našla novo zatočišča. V Jugoslaviji moli duhovščina za pravoslavnega Aleksandra kakor je preje za katoliškega Karla. Na Irskem je katoliška duhovščina republikanska, ali vsaj bila je do zadnjega časa; na Ogrskem se navdušuje za monarhijo. Katoliška stranka na Poljskem je reakcionarna, zvesta zaveznica plemstva in veleposestnikov. Klerikalna stranka v Sloveniji se odeva s krinami krščanskega socializma in vodi boj proti kapitalizmu na svoj način. Italijanski klerikalci so razdeljeni v dve struji — radikalno in reakcionarno. Ob času borbe za splošno, enako in tajno volilno pravico v bivši Avstriji so bile nekateri avstrijske katoliške stranke, med njimi slovenska, za razširjenje volilne pravice, med tem ko so bile druge, med njimi češka katoliška narodna stranka in Poljaki, proti splošni volilni pravici in so vodile proti tozadevnemu predlogu obstrukcijo.

V raznih protestantskih religijah je v teku močno gibanje za reforme. Dogme, ki jih uče, so tako nevrjetne v dobi današnjih odkritij znanosti, da bi verniki odpadali, če bi religije še nadalje učile reči, ki jih ne more verovati noben razumen človek.

Izmed vseh krščanskih religij na svetu je pravoslavna najbolj nazadnjaška. Druge so imele svoje revolucije, svoja reformistična gibanja, ki so vodila do razkolov in preobratov. Pravoslavna vera v Rusiji je bila vedno enaka.

Rusko ljudstvo je večinoma verno. Iztrgati mu vero v kratki dobi je nemogoče. Toda ista tako je nemogoče obdržati strukturo pravoslavne cerkve kakor je bila do padca carizma. In tako je moralo logično slediti porazu carizma tudi gibanje v pravoslavni cerkvi za strmoglavljenje stare strukture in jo nadomestiti z novo, s tako ki bo prilagodena sedanjim razmeram, sedanjemu režimu.

Listi zadnje čase mnogo poročajo o prevratu v ruski pravoslavni cerkvi. Vseruski cerkveni zbor pravoslavne religije, ki se je vršil v začetku maja to leto, je odstavil prejšnjega patriarha Tihona, mu odvzel duhovniško čast in ob-

sodil njegovo delovanje za kontrarevolucionarno. Zbor pravoslavnih popov se je izrekel za podpiranje ekonomske politike sovjet. režima in rdeče armade. Obsodil je svetovni kapitalizem in krščanstvo v službi kapitalizma. Sprejel je novo obliko vodstva, ki bo vladalo pravoslavje v Rusiji v bodoče. Izrekel se je za povratek k prvotnemu, komunističnemu krščanstvu, ki je edino v soglasju s Kristusovimi nauki.

Voditelji novega gibanja so nadškof Antonin nadškof Jevdokin, pop Krašnicki, vikar Videnski in drugi. Ko je Videnski na konklavi zaključil svoj govor, je zaklical: "Krist je zopet vstal!" Njegovi duhovni pristaši so se dvignili, prekrizali in odgovorili: "Resnično je vstal!" Okoli 400 škofov, nadškofov in nižjih duhovnikov je bilo navzočih. V novem gibanju sta dve struji; voditelj apostolske grupe je Videnski, vodja žive cerkve je Krašnicki. Toda gibanje obeh se vrši v enotni cerkvi.

Ruska komunistična stranka je svobodomišelnica. Ona hoče z vzgojo iztrebiti ljudstvu vero v nemogoče dogme in ga iztrgati iz objema praznoverja. Ampak iztrgati vero na mah je nemogoče, ker se ljudje počasi učé. Medtem je ruska pravoslavje iztrebilo iz svojih vodilnih mest ostanke carizma in reakcionarno duhovščino ter poverilo vodstvo reformistični duhovščini. Mase kot take v tej religijski revoluciji niso odločevalé. Vso stvar je vodilo duhovništvo, medtem ko so v prejšnjih reformističnih gibanjih sodelovale z reformisti mase.

Tako deluje evolucija. Revolucija v ruski pravoslavni cerkvi ne pomeni niti od daleč odpravo religije, pač pa jo hoče utrditi s tem, da jo prilagodi novim razmeram. In zato je storila nekaj korakov naprej.

Sovjetska vlada je direktno in indirektno podpirala reformistično gibanje, ker so bili prejšnji vodilni krogi pravoslavne cerkve zapleteni v kontrarevolucionarne zarote in sanjali o povratku carizma. Tako stanje je bilo nevdržljivo, zato se je ta preobrat moral izvršiti.

Smet vidijo, bruna ne!

Kapitalistični listi se zgražajo nad ruskim militarizmom in če Trockij nekoliko zarožlja s sabljo, vidijo v domišljiji divje boljševice in mongolske tolpe, ki se v ale po poljanah zapadne civilizacije.

Kaj pa ameriški, francoski, belgijski, poljski, angleški in drugi militarizmi? Ali so ti namenjeni samo za parade?

Po kaj pa so šle armadne zapadne civilizacije v Rusijo? Mar zato, da so propagirale pacifizem? Dokler bodo puške odločale, jih mora meti tudi Rusija.

SEMINTJA.

Zločin, ki ni zločin. — Kdo ima svobodo govora? — "Minutni možje konstitucije. — Konec panameriške konference. — Je razlika, kdo ubija. — Dvoboj. — Mussolinijeva prosperiteta.

Druga obravnava proti komunistom na sodišču v St. Josephu je zaključena. Prvi je bil na zatožni klopi Foster. Porota se o njegovi krivdi ali nekrivdi ni mogla zediniti, zato je bila razpuščena in Foster je zaenkrat prost. Sodnik, ki je vodil obravnavo, je pokazal mnogo več tolerantnosti kakor na enakih obravnavah v Chicagi bivši federalni sodnik K. M. Landis, ki ni mogel skriti svojega fanatizma. Ampak ljudje, ki so govorili o veliki zmagi v boju za svobodo govora po Fosterjevi obravnavi, so se zmotili.

***

Za Fosterjem je prišel na vrsto Chas. E. Ruthenberg. Porotniki so ga soglasno spoznali krivim in sodnik bo meseca junija izrekel kazen, ki je za prestopke zoper michiganski anti-sindikalistični zakon do deset let zapora in do \$5,000 globe, ali oboje. Ameriške institucije so sedaj rešene!

***

Ruthenberg ni ubijalec, niti ni bil obtožen poneverbe, tatvine ali kakega podobnega zločina. Udeležil se je komunistične konvencije, ki se je vršila prošlo poletje v Bridgemanu. Delegatje so sprejeli nekaj resolucij, imeli so govore in se navduševali ter pričkali, kakor je na konvencijah navada. Ampak delegatje dotične konvencije niso propagirali naj ostane na svetu vse tako kakor je. Imeli so svoje ideje kako preurediti družabni sistem v prid delavskega ljudstva čim hitrejšé po najkrajših potih. To je kaznjivo po michiganskem zakonu. Morda so delegatje storili napako, da so zborovali v Michiganu. Morda bi svoje ideje lahko razlagali z drugimi besedami. Ampak sedaj ni vprašanje kaj bi bili lahko storili. Tudi oni se učé iz napak in jih skušajo popravljati, oziroma ne ponavljati napake kakršne so bile že storjene. Vprašanje je, ali imajo ustavne garancije za svobodo govora, zborovanja in tiska, še kaj vrednosti.

***

Veliko govorimo o svobodi, borimo se za njo, tisoči so žrtvovali življenja v bojih za svobodo. In tako se borimo tudi nekateri ameriški delavci za svobodo govora, tiska in zborovanja, katero se nam omejuje, in se bomo še borili. Ustavo imamo, ki nam daje take pravice. Ampak zakone tolmačijo tisti, ki vladajo in tolmačijo jih tako, kakor ugaja njim, ne nam.

Cenzura je v modi skoro v vseh državah. Povsod se preganja tiste elemente, ki propagirajo odpravo sedanje ekonomske uredbe. Policija v Tokiju je aretirala štiri sto udeležencev prvomajske demonstracije v mikadovi prestolnici. V Španiji isto, v Italiji in v nekaterih drugih krajih je tekla prvega maja kri. Od vsega početka so mogočnejši zatirali delavsko gibanje. "Železni" kancelarji, kajzerji, policijski komisarji, sodniki itd., so uduševali socialistično gibanje. Ampak udušili so sebe. Tudi današnji mogočnejši se bodo. Socializem mora naprej!!

Brig. gen. Chas. G. Dawes je prišel na lepo, patriotično idejo. Konstitucija Zedinjenih držav je v nevarnosti. Treba je varuhov in borcev za 100 odstotni amerikanizem! Organiziral je "Minute Men of the Constitution." Prva ustanovna seja se je vršila v gnezdu čikaških bogatašev v Evanstonu. Do 4000 oseb je bilo navzočih. Samo za par tisoč je bilo prostora v dvorani, drugim je gen. Dawes govoril z balkona.

"Minutni možje konstitucije" bodo vsak trenotek pripravljeni iti v boj za ameriške institucije. Toda kdo jih ugrožava? V kongresu in v legislaturah so razun par oseb sami republikanci in demokratje. Sodniki gotovo niso nelojalni, to so že dostikrat dokazali. Vlada ima na razpolago armado in ječe, gubernernji milico, potem je tu še Ameriška legija, Ku Klux Klan itd. Čemu strah pred "nelojalnimi" elementi?

Kapitalizem organizira svoje sile. On ne potrebuje legij za varovanje ustave, kajti ni jih večjih kršilcev zakonov, kakor je denarna aristokracija. Ampak zagovorniki sedanje družabne uredbe vedo kako varovati in se boriti za svoje interese. Zato silijo v tisočih v take organizacije kakor so razne legije, kluksi in "minutni možje". Delavstvo bi se od njih lahko kaj naučilo. Mislite si, da bi se na kakem Debsovem shodu priglasilo tri, štiri tisoč udeležencev za pristop v socialistično stranko! Zdi se vam nemogoče? Pa je vendar mogoče, kajti če silijo v tisočih h kukluksklanom in v Dawesovo minutno legijo, zakaj ne bi šli lahko v še večjem številu v socialistično stranko? Seveda ne silijo! Zato pa imamo kapitalistične institucije tako močno utrjene v tej deželi in radi brezbriznosti delavstva se lahko tako pometa z nami. Ampak zmerom ne bo tako. To vedo kapitalisti bolj kakor delavci, zato se oni bolj organizirajo kakor mi. Oni čutijo svoj konec. Večini delavstva se zdi to nemogoče in niti misli ne o tem. V tem je sreča za vladajoči razred. Kajti ko prične delavstvo misliti, zavlada tudi v Zedinjenih državah drugačno ravnotežje.

V Santiago, Chile, je panameriška konferenca zaključila svoje delo, ki sestoji v spreje-

tju ducat resolucij in v neodkritosrčnih pobratimskih govorancah diplomatov. Najvažnejša točka na dnevnem redu je bil predlog za omejitve oboroževanja držav na ameriškem kontinentu. Bila je zavržena, kakor na genovski moskovski in vseh drugih konferencah diplomacije. Trockij je na prvomajski proslavi dejal, da nimajo vlade še prav nobene volje napravljati o omejitvi oboroževanja, zato tudi Rusiji ne preostaja drugega kakor da neguje svoje armado. Vlade bodo omejile oboroževanje, kadar bodo prisiljene. Dokler bo ljudstvo voljno podpirati militarizme, dokler se bodo fantje in možje hoteli vežbati za klanje, dokler homo imeli sedanji ekonomski sistem, bodo armade potrebne. Zadnja svetovna vojna še ni izučila narodov, zato se pripravljajo na nova klanja.

Ako ubije stavkar kakega stavkokaza ali oboroženega privatnega stražnika, je to zločin. Če ubije privatni puškar stavkarja, ni zločin. Lesni delavci v Washingtonu in drugih zapadnih državah so na stavki, katero vodi I. W. W. Stavkar William McKay je postal prva žrtev. Ustrelil ga je privatni stražnik Bay City Lumber kompanije v Aberdeenu, Wash. Oblasti se ne vzrujajo radi tega umora.

Illinoiski državni pravdnik Brundage kliče na pomoč ves kapitalistični svet te države, ker mu je gubernier Small vetiral polovico vsote, ki znaša nad milijon dolarjev, katero je zahteval za vzdrževanje svojega urada. Večina legislaturne mu jo je odobrila; Small jo je znižal za polovico in povedal vzroke. Brundage je eden največjih služabnikov kapitalističnih interesov. Da si utrdi svoj aparat, potrebuje stotisočake, ki jih plačuje illinoisko ljudstvo v podobi davkov. Ker mu dela gubernier ovire, skuša uveljaviti svojo voljo preko njega, zato obdržuje konference z vodjami republikanske in demokratske stranke, da spravi v legislaturi skupaj toliko glasov, kolikor je potrebnih, da se ovrže gubernierjev veto. Brundage je republikanec. Geo. E. Brennan je vodja demokratov v Illinoisu. Ampak oba delata složno za skupne gospodarske. Med republikansko in demokratsko stranko ni nobene razlike. Brennan je vodil tudi volilno kampanjo za sedanjega čikaškega župana Deverja. Delavcem je pripovedoval, kakor je pred volitvami navada, koliko bo zanje storil. Sedaj so obljube pozabljene. Ampak delavci se vseeno ne izuče.

Ko je prišel na vlado Mussolini, je obljubil ekonomske reforme in balanciranje budžeta, kar pomeni, da bo izdatke pokrival z dohodki. Ampak v osmih mesecih izkazuje Mussolinijev finančno ministerstvo 5,000,000,000 lir (okoli \$250,000,000 v sedanji valuti) deficita. Prva kar je storila Mussolinijeva vlada, je bilo znati-

nje davkov kapitalistom, revnemu prebivalstvu pa jih je zvišala. Toda kjer je malo, moreš samo malo vzeti, tudi če vzameš vse. Deficit za vse leto bo na podlagi teh števil znana do štiri sto milijonov dolarjev. Fašizem torej ni in ne bo prinesel prosperitete Italiji.

1919—1923.

1919—1923.

V začetku meseca septembra 1919 so se vršile v Chicagi dve konvenciji dveh komunističnih strank. Zadnje dneve avgusta in prve v septembru istega leta se je vršila tudi konvencija socialistične stranke, istotako v Chicagi. Razpajenost med frakcijami je prišla do vrhunca in zborovanje vseh treh konvencij se je vršilo v znamenju besne medsebojne borbe.

Bil sem skoro ves čas navzoč na konvenciji komunistične stranke in posetil sem tudi neka sej komunistične delavske stranke in socialistične stranke. Na vseh sem si nabral kopije programov, resolucij in manifestov, katere sedaj, po skoro štirih letih ko pišem to poročilo, pregledujem in jih primerjam s sedanji proglašeni manifesti in resolucijami Stranke delavcev (Workers' Party) in z izjavami obtoženih komunistov pred sodiščem v St. Josephu. Veliko se je spremenilo v štirih letih in ako bi delavstvo vsako stvar tako hitro ne pozabilo, bi se v tem času lahko marsikaj naučilo in delo za zedinjenje delavskih vrst bi bilo lažje.

Razpust komunistične stranke.

Po malo manj ko štirih letih obstanka se je komunistična stranka v Ameriki razpustila in njena zapuščina je bila izročena Stranki dela. Njena zadnja konvencija, oziroma konferenca, se je vršila 7. aprila 1923 v New Yorku, ki je soglasno zaključila, da se komunistično stranko razpusti. V resoluciji, v kateri se naznanja razpust, se poziva njene pristaše, naj se pridružijo Stranki dela, ki deluje legalno in otvorjeno in naj se ne ozira na nobeno drugo stranko, ki si nadeva ime komunistična, kajti nobena druga kakor ta, ki se je razpustila, ni priznana od Moskve. To svarilo je bilo izdano raditega, ker so v Zedinjenih državah še druge komunistične struje, kajti od leta 1919 sem ni bilo med ekstremisti nikadr enotnosti in je ni danes. Na zadnjem zborovanju Komunistične Internacionale v Moskvi so povdarjali ruski komunistični vodje, da ni v nobeni veliki industrialni deželi komunistično gibanje tako šibko, kakor v Zed. državah in da ni nikjer v njemu toliko konfuzije kakor v Zed. državah. Moskovska eksekutiva je sama večkrat posegla v spore med komunističnimi frakcijami in jih naganjala na združenje, ki pa se ni moglo nikdar izvršiti drugače kakor na papirju. In tako so do zadnjega časa še vedno eks-

stirale dve komunistične struje v Zed. državah, ena, ki je imela protežiranje Moskve in ki je ustanovila takozvano legalno vejo svojega gibanja, znana kot Workers Party, in druga, ki zametava taktiko prve in se proglašča za edino stranko čistega komunizma.

V drugem polletju 1921 je pričelo desno krilo komunistične stranke akcijo za ustanovitev "legalne" stranke. To je povzročilo med komunisti velik boj in še večji razdor. Prva konferenca za ustanovitev legalne stranke se je vršila meseca decembra 1921 v New Yorku, na kateri je bila ustanovljena Workers' Party (Stranka delavcev). Navzoči so bili takozvani voditelji desnega krila komunističnega gibanja, ki so povdarjali potrebo vršiti poleg nelegalne tudi legalne aktivnosti, nadalje zastopniki nekaterih narodnostnih federacij in pa frakcija socialistične stranke, ki je odstopila po detroitski konvenciji, katero sta zastopala Kruse in Engdahl. Tudi zastopniki Proletarske stranke so bili prisotni, toda se niso pridružili novi stranki.

Poslednji proglas in obsodba.

Po konvenciji je izdala večina eksekutive Komunistične stranke, katere tajnik je bil neki Davis (ako je še, ne vem) proglas na ameriško komunistično delavstvo, v katerem ga poziva, naj ne sledi "centrumaškimi šarlatanom" v Stranki dela. V tem manifestu je na kratko popisana zgodovina komunističnega gibanja in prizadevanja desnega krila v komunističnem gibanju spraviti gibanje v centrumaške smeri.

Med drugim pravi dotični manifest komunistične stranke:

"... Tekom dva in pol leta, od kar eksistira komunistična stranka, je socialistična stranka propadala in njeno članstvo se je skrčilo, med tem ko je ameriška sekcija komunistične internacionale — komunistična stranka — rastla na moči in vplivu.

"Gotovi elementi stare razpadajoče socialistične stranke, ki so skušali oslabiti komunistično stranko od znotraj (v mislih imajo takozvane desničarje v komunističnem gibanju. — Op. pisca), so končno sklenili ustanoviti novo stranko, ki so jo organizirali meseca decembra 1921 v New Yorku in si je nadela ime "Workers' Party".

"Ta stranka je navaden izrodek neznačajnosti in ameriška komunistična stranka izdaja s to deklaracijo svarilo ameriškemu delavstvu, naj se varuje sleparjev in šarlatanov, ki so organizirali potvoro "Workers' Party", s katero si laste pravico govoriti v imenu komunistične internacionale.

"Takozvana Workers' Party je določena spraviti ameriško delavstvo v konfuzijo. Pazno čitanje njenega programa, ki ga je spisalo in sprejelo ducat samopostavljenih voditeljev, odkrije fakt, da v istem momentu, ko stranka pro-

glaša svoje simpatije komunistični internacionali in ji obljublja svojo pomoč, obenem izpusti vsa načela komunistične internacionale in njene sekcije v Ameriki — komunistične stranke . . . Program Workers' Party ne vsebuje ničesar drugega kakor navadno platonično aspiracijo za ustanovitev "delavske republike" v Ameriki. Po par mesecih obstoja je stranka priznala, da njen program res ne kaže delavstvu pot v emancipacijo, da je njen program negativen v karakterju, da pa je garancija njene revolucionarnosti v tem, da ima "skupino bojevitih voditeljev" . . . Ameriška komunistična stranka, sekcija komunistične internacionale, z vsem povdarem izjavlja, da Workers' Party v nobenem oziru ne govori in ne predstavlja ameriški revolucionarni proletarijat, nadalje, da ne podpira in ne propagira principe in taktiko komunistične Internacionale; Workers' Party ne sestoji iz revolucionarnih elementov, ampak je sekta centrumašev, ki jo vodi par polburžvaznih intelektualcev s svojimi pristaši, ki nimajo v ameriškem delavskem gibanju nikakega ugleda . . . Radi tega apelira komunistična stranka na razredno zavedne delavce v Ameriki, naj zavržejo Workers' Party in ji odrečejo vsako sodelovanje . . ."

Posredovanje Moskve.

Ampak stvari so se razvijale drugače. V Moskvi so pazno študirali položaj v Ameriki in boje med komunističnimi frakcijami in prišli končno do sklepa, da se podzemsko gibanje v Zed. državah ne bo obneslo. Tako je eksekutiva tretje Internacionale dala ameriškim komunistom ukaz, naj se pridružijo Worker' Party in skušajo kontrolirati njene aktivnosti. Levo krilo na dvojce podeljene komunistične stranke ni hotelo sprejeti tega ukaza in zato proglas razpuščene zedinjene komunistične stranke v katerem pravi kakor omenjemo, da nima nobena stranka, ki rabi sedaj komunistično ime, pravico govoriti v imenu komunistične internacionale.

Enaindvajset točk, ki jih je izdala moskovska internacionala za pogoj pridruženja, so danes veljavne samo na papirju. Socialisti so že takrat povdarjali, da so za stranke v nekaterih deželah nesprijemljive, ne zato ker niso morda vse dobre, ampak zato, ker bi se tem vpropastile svoje gibanje. Ker so povedali to, so bili opsovani. Poglejte danes, po treh letih! Ali sploh kaj govore o tistih točkah?

Preminjanje nazorov in taktike.

Zavrgli so minimalni program in metali kipe psovka na socialiste radi njihovega "reformizma". Danes — po štirih letih — so sami sprejeli minimalni program. Zavrgli so politično akcijo in jo sklenili rabiti edino v gotovih slučajih kot sredstvo propagande. Danes so jo

sprejeli kot sredstvo akcije za uvajanje minimalnega programa, z drugimi besedami, za uvajanje reforme, za "konsolidiranje kapitalistične države". Obsodili so taktiko kompromisov z liberalnimi in napol delavskimi strankami, in napadali tiste socialiste, ki so pričeli voditi propagando za ustanovitev federativne delavske stranke. In danes? Postavljajo se v prve linije v propagandi za tako stranko! Napadali so angleško delavsko stranko, ki je vodilna sila druge Internacionale, in danes jo kažejo za vzor, po katerem naj si ameriško delavstvo zgradi federativno stranko. Zanikavali so potrebo velike stranke in zatrjevali, da je dovolj, ako je zavedno delavstvo organizirano v male skupine in izvežbano, da vzame vodstvo in vodi mase kadar se dogodi revolucija. Danes je njihov klic: "Nazaj med mase!" Mesto sekte propagirajo močno masno stranko ameriškega delavstva.

Če človek sledi poteku vsega njihovega gibanja, najde še neštete druge primere, ki bi prikazale konfuznost njihove taktike v še jasnejši luči. Najkonfuznejše je pač to, da ne izgubijo najmanjše prilike napadati socialistično stranko, da je ni psovke, ki je ne bi rabili proti socialistom — in kljub temu se jeze, če jih naša stranka ne mara na svojih konferencah. Kako je pač mogoče, da zahtevajo enotno fronto s stranko, katero so že tisočkrat obsodili in prekleli?

Ne propagirajo metod nasilja.

V New Yorku se je vršila obravnavava proti socialističnim članom postavodaje, ker so bili obtoženi revolucionarnih aktivnosti in propagande za nasilno strmoglavljenje vlade. Reakcionarna večina jih je hotela izključiti in je to tudi storila. Na obravnavi so zagovorniki socialističnih poslancev izvajali, da socialistična stranka ne zagovarja nasilja kot sredstvo za doseg svojih ciljev. Komunisti so radi teh dokazovanj odvetnikov smešili socialiste. To po mlad so se sami znašli pred sodiščem v Michiganu. In sodniku ter porotnikom so dokazovali, da ne propagirajo revolucije, da verujejo v evolucijo in da niso v svojih aktivnostih vršili ničesar nepostavnega. Pripovedovali so, kako so se borili v komunistični stranki za odpravo podzemске, to je takozvane nelegalne taktike, in kako je nasprotna struja dobila na komunistični konvenciji v Michiganu samo en glas večine, in to večino je predstavljal delegat Morrow, ki je bil ob enem špijon v službi justičnega departmenta. W. Z. Foster je izjavil, da ni član komunistične stranke, ne socialistične, ni ni član stranke dela. Takoimenovano komunistično časopisje pa ga prikazuje kot komunističnega voditelja. Ko se je vodila borba za osvobodite Ev. V. Debsa in drugih političnih ječnikov, so komunisti odklonili sodelovanje v teh prizadevanjih, češ, da so take akcije poniževa-

ne revolucionarnosti. Debs jim je ob neki priliki to že očital in jim dejal, da niso ganili niti s prstem za osvoboditev političnih jetnikov. Toda kakor hitro so prizadeti njihovi vodilni pristaši, zahtevajo, da se vse ameriško delavstvo postavi v bojne vrste za njihovo osvoboditev.

Vsa ta konfuzija izvira od tod, da vodijo njihovo gibanje elementi različnih naziranj, ki prihajajo iz raznih evropskih revolucionarnih sol in merijo raditega ameriške razmere po evropskih kopitih. Tukajšnji odrešeniki tega niso mogli zapopasti, zapopadli pa so ameriško situacijo v Moskvi in od tam so jim morali pošiljati smernice za delo tukaj.

V štirih letih je njihovo gibanje valovilo sem in tja, in kar je danes zavrglo je jutri sprejelo nazaj in stvar proglašilo za "nov" program in "novo" taktiko. In edino, kar jih je ohranilo pri življenju je bilo to, da so se vseskozi odedovali z glorio ruske revolucije in se proglašali za pristaše komunistične internacionale.

Slabe izkušnje z voditelji.

S svojimi voditelji imajo slabe izkušnje; sploh velja to v teku let med vojno in po vojni več ali manj za vse stranke. Ampak kar se tiče ameriških ekstremistov na levici, so še toliko na slabšem, da so bili na vodilnih mestih tudi taki, ki niso služili delavskim interesom ampak bili kapitalistični plačanci, agentje provokatorji.

Delavstvo, kolikor ga je v njihovih organizacijah, je pošteno in se v resnici trudi za spreminitev razmer v prid delavskemu razredu. Z njim bi bilo lahko delati skupno, ako ne bi bili od demagogičnih kričačev nahujskani in so raditega sedaj še nepristopni za sodelovanje z drugimi radikalnimi delavskimi organizacijami, oziroma s socialistično stranko. Ampak v treh letih so lahko marsikaj spoznali in tisti, ki imajo dober spomin, se bodo domislili, kaj so jim pravili leta 1919 in skozi dve leti poznej in kaj jim pripovedujejo danes. Ako si bodo prikljali v spomin vse to kar se je dogajalo v ameriškem delavskem gibanju zadnja štiri leta, bodo spoznali tole važno resnico: Tisti, ki so na vse kriplje zatrjevali, da so nezmotljivi, so se največkrat zmotili. S svojimi "edino praviimi taktikami" so pokazali, da ni bila še nobena prava in so jo raditega vedno spreminjali. Ilo so delali s programi.

Nihče ni nezmotljiv in nobena taktika ni "edino prava". Ni je stvari, ki ne bi bila podvržena kritiki, kajti na svetu ni ničesar popolnega ker ni človek popolen. Polagoma prihaja ameriško zavedno delavstvo do tega spoznanja in tako se polagoma vrača na pota razumnega dela. Revolucionarni proglašati, manifesti, programi itd., ne pomenijo mnogo, ako ni zadaj sile, ki bi

jim dala kak pomen, nekaj življenja. Pisati revolucionarne proglose za detektive in porotnike se pa ne izplača. Radi teh spoznanj je nastala Workers' Party; še nekaj takih spoznanj, pa bodo tisti, katerim je res za revolucionarno delo, iskali odkritosrčnih stikov, ki bodo privedli do resnične enotne fronte tistega ameriškega delavstva, ki je pripravljeno voditi boj za socializem tako kakor ga je v danih razmerah mogoče najuspešnejše voditi. — F. Z.

***

Zopet so se razljutili.

V 814. številki "Proletarca" je bil priobčen članek "Spori in razdori v komunističnih strankah", v katerem so konstatirana dejstva, ki jih komunistično časopisje samo ne taji. Ampak pri "Radniku" so se razljutili in napisali v odgovor par ducatov prav surovih psov. Menda jih jezi, ker Proletarec informira svoje čitatelje in njihove pristaše o vsem, kar se dogaja v mednarodnem delavskem gibanju, brez zavijanja in demagoštva.

V dotičnem članku je bilo med drugim poročano, da se je Caleb Harrison umaknil iz Workers' Party. S posameznimi voditelji je imel boje, kar ga je razočaralo. Toda pozneje se je z vodjami pomiril in sklenil ostati v stranki in v tem smislu je poslal uredniku "New York Calla" pismo, v katerem pojasnjuje, da ni odstopil od stranke niti ne namerava.

V isti številki, v kateri je Radnik prinesel napad na Proletarca, ima članek pod naslovom "Onima kojih se tiče." V njemu kritizira druge, ki se ne pokoravajo eksekutivi in ne odobravajo vsakega njenega koraka in delajo raditega na svojo roko. Te vrste svarila in napade prinaša Radnik zadnje čase v vsaki izdaji, kar dokazuje, da smo pisali resnico, ko smo poročali med drugim tudi o njihovih notranjih sporih.

Na zadnjem kongresu III. internacionale so se vodilni člani eksekutive pritoževali nad "trzavicami" svojih ameriških sodrugov in pošiljati so morali posebna navodila in poslance v Ameriko za izravnanje sporov. V svojih govorih so jih grajali radi nešteti napak, ki so jih delali in jih menda še ne mislijo prenehati delati.

Ni ga v Ameriki lista, ki bi danes prinašal tako surove napade in tako zavita poročila in toliko demagogiranja, kakor ga prinaša Radnik pod svojimi novimi uredniki, ki bi se morali šele učiti kaj je delavsko gibanje, ne pa urejevati list. Psovko "neznalice" si lahko obdrže, ker spada njim, ne nam. Sicer nas njihovi izbruhi ne vznemirjajo, ker vemo, da je to samo začasen pojav. Prej ali slej bodo prišli tudi v njihovi organizaciji na površje elementi, ki bodo razumeli kaj hočejo, oštarijske besednike pa spravili tja kamor spadajo.

GLASOVI IZ NAŠEGA GIBANJA.

DOPISI.

Delavci, zanimajte se za svojo organizacijo!

CLINTON, IND. — V kapitalističnem časopisju čitamo vesti o primankovanju delavcev. V Clintonu ne vemo nič o tem in v drugih krajih menda tudi ne. Delavcev ne primanjkuje, ampak kapitalisti bi radi napolnili delavski trg, da bi bilo na njem vedno kakih par milijonov delavnih rok naprodaj. Potem bi ne imeli težave dobiti ljudi za 10 in 12-urno delo za par dolarjev na dan. Ako je delavec veliko brez posla, tedaj so pripravljene iti delati za vsako plačo, kajti jesti je treba, obleke tudi. Družina delavca mora stradati, če ni dela. Kapitalisti vedo, da gre na delovnem trgu po njihovem, ako imajo veliko rezervno industrialno armado. Ker danes ni tako ogromna, bi jo radi importirali iz Evrope ali odkjerkoli že. Kakšno veselje imajo bosji, kadar se drenja pred pisarnami na kupe brezposelnih delavcev in ponujajo svoje roke naprodaj!

Kljub kapitalističnemu jadikovanju, da primankuje delovnih moči, delavske razmere vendar niso prav nič zadovoljive. Krivda je na delavstvu, ker ne mara storiti ničesar za svojo organizacijo. Amerika je bogata dežela, vsega ima v izobilju. Toda delavci vendar nimajo mnogo od teh bogastev, pravzaprav nič drugega kakor garanje in malo plačo, če delajo. Kadar so pognani v brezdolje, nimajo niti tega.

Kričeče razmere hoče spremeniti na boljše socialistična stranka v prid delavskega razreda. Človek bi mislil, da se bo delavstvo oklenilo take organizacije z vso svojo močjo, toda je brezbrizno. Zakaj ne pogledajo vsaj toliko okoli sebe, da bi videli, da kapitalisti niso brezbrizni? Poglejte, kako so oni aktivni! In premislite toliko, da imajo moč raditega, ker je delavstvo brezbrizno in ker jim pomaga do moči. Kaj nam koristi nezadovoljnost, če je to vse, kar zna delavstvo napraviti — biti nezadovoljno, kadar bi lahko dalo duška nezadovoljnosti, pa gre in da moč v roke kapitalističnim strankam!

To je slika splošnih razmer. Nič boljša ni med nami samimi. Tudi mi imamo socialistične organizacije, tudi mi propagiramo na vseh koncih in krajih in pozivamo naše delavstvo v organizacijo, uspehi pa niso niti od daleč taki kakršne bi človek rad.

Na eni zadnjih sej našega kluba št. 41, JSZ., smo razmotrivali, kako pridobiti politično neorganizirane delavce v našo sredo, pa nismo napravili nobenega posebnega zaključka. Saj ga je težko. Ako bi vedeli za kakšno pot, po kateri bi šli delavci v socialistično stranko kakor Izraelci po Rdečem morju v obljubljeni deželo ali kakšno je že bilo tisto morje, bi naša sila hitro rasla. Tako pa je organizacijsko delo odvisno od propagande našega časopisja, od agitacije posameznikov in od skupnih akcij, ki jih vrše klubi.

"Kaj mi hoče klub! Jaz sem še boljši socialist kakor tisti ki so v klubu!" Kdo agitatorjev ni naletel na take "argumente"? Če bi bili vsi samo taki "boljši" socialisti, ne bi imeli niti ene socialistične organizacije, niti enega shoda, ne svojih kandidatov, ne socialističnega časopisja. Ampak ti "boljši" socialisti tega ne morejo razumeti. V svoji "popolnosti" celo ovirajo delo organiziranim sodrugom. In tako vrše delo, ki

koristi samo kapitalizmu, dasiravno se tega ne zavedajo. Če bi se, bi gotovo kmalo prenehali biti samo "boljši" socialisti pa pristopil v organizacijo in delali v nji.

Širiti socialistične liste je naša najvažnejša naloga. S pomočjo tiska prihaja polagoma, toda sigurno socialistično mišljenje med maso. Agitirati za socialistični list je težko delo, ampak neobhodno potrebno. Ako ne bi imeli agitatorjev, ako ne bi bilo poizkušanih sodrugov, bi ne imeli socialističnega časopisja.

Nedavno sem se oglašil pri nekem rojaku in ga vprašal, če bo obnovil naročnino na list. On je bil pri volji, soproga je ugovarjala. Končno je dala svoj odločitev in navedla za vzrok, da imajo že preveč listov. Celo jolietkega "Kranjskega Slovenca" sem videl v hiši. Nisem pričakoval, da prihaja v tako "napredno" naselbino kakor je Clinton kakšen prodan list delavcev slovenskega delavstva.

Rojaki delavci, pridimo vsi do spoznanja, da nam je socialistična organizacija potrebna. Če to izprevidimo, se bomo tudi vsi organizirali in vsi delali v organizaciji na polju prosvetnega dela in vsi bomo aktivni v boju za naše interese.

Klub št. 41 obdržuje svoje redne seje vsako nedeljo v mesecu ob 10. dopoldne pri sodrugu Ig. Musarju. Prihodnja seja bo v nedeljo 27. maja. Udeležite se je vsi, in vsi agitirajte med delavci in člani, da pridejo na to sejo in se nam pridružijo. — ANTON MRAVLJE.

O prvomajski slavnosti in delavskih razmerah

JOHNSTON CITY, ILL. — Tukajšnji rovi obratujejo zelo nestalno; v par premogovnikih je obratovstavljen, v drugih se dela dva dni v tednu. Za delavce torej ne vladajo "sijajne" razmere in ne bodo, dokler bodo drugi lastovalci delovna sredstva in naravna bogastva ter industrijo v splošnem. Ti imajo ključ do dela in nam dajejo priliko delati toliko kolikor oni bodo in kadar hočejo.

Kljub neugodnim razmeram je naše delavstvo praznovalo prvi maj v veliko večjem številu kakor prejšnjih letih po vojni. V tem praznovanju tudi naša naselbina ni zaostajala. Prirejena je bila med drugimi veselica v prid obrambnega fonda za obtožence, ki jih preganjajo michiganska sodišča. Že dopoldne se je pričelo delavstvo zbirati v Slovenskem domu. Ob 1. popoldne se je pričel izvajati program. Za godbene večerke popoldne sta skrbela rojaka John Zalar in Tom Ferlich. Po 7. uri je nastopil tamburaški zbor, sestavljen iz slovenskih in hrvatskih članov; med njimi so tudi člani stranke dela.

Priredbe so se udeležili poleg tukajšnjih tudi rojaki iz Orienta in West Frankfurta. S tem so pokazali, da se zavedajo pomena, ki ga ima 1. maj za narodno delavstvo.

Vsem, bodisi godcem, udeležencem in drugim, ki so pripomogli do uspeha, izrekam na tem mestu hvale. Veselica je uspela v moralnem in gnotnem zbiru. Prebitek se bo porabil, kakor omenjeno, za nabavo preganjanih delavcev, ki jih sodijo v Michiganu, in za nabavo literature. — JOHN SLIVNIK.

Naznanilo in poziv jugoslovanskemu delavstvu v Detroitu.

S prvim majem je pričela ameriška socialistična stranka z veliko organizatorično kampanjo. Po raznih mestih prireja shode, na katerih je glavni govornik sodrug Eugene V. Debs.

Za detroit je določen dan 17. maja.

Shod v Detroitu se vrši v četrtek 17. maja ob 8. uri v Danceland Auditoriumu, 4649 Woodward Ave. (blizu Forest Ave.).

Vstopnina na shod je: prednji sedeži \$1; ostali sedeti 50c.

Jugoslovanski delavci v Detroitu, odzovimo se pozivu našega neumornega bojevnika proletarskih pravic! Da ne bodo njegovi apeli klic vpijočega v puščavi, je potrebno, da čujemo njegove nasvete, kako najbolje voditi boj proti sovražnikom naših ciljev. Ne zamudite te prilike in pridite na shod vsi!

Udeležba shoda bo nedvomno velika, bodisi od strani sodrugov in simpatičarjev socialističnega gibanja, kakor tudi od nasprotnikov. Zato si nabavite vstopnice ako le mogoče pred shodom. Dobe se v Hrvaškem domu na Kerby Ave. pri oskrbniku G. Brdarju, pri sodrugu Thom. Petrich, 974 Ferry Ave. in drugih članih socialističnega kluba št. 114.

FRANJO KUHOVSKI, tajnik.

ČAS SETVE.

Pomlad je v deželi, nastopili so gorki dnevi, solnce razpošilja svoje zlate žarke po livadah, narava se prebuja, vse brsti.

Industrialni delavec ni deležen naravnih krasot, pomladanskega vonja, v toliki meri, kakor njegovi gospodarji. Ne more si privoščiti izletov, ne pohajanja v parkih, letoviščih, ob obrežjih jezer, morja in rek. Delati mora! Delavec v velikih mestih je posebno oddaljen od narave.

In vendar tudi mi čutimo pomladansko preraje. Kakor je vse živahnije, tako mora tudi naše delo postati živahnije. Spomlad je čas setve, torej polagajmo semena socialističnih idej med delavske mase. Neobdelanega polja je veliko, čas za setev ugoden. Zavedajmo se, da dobra semena rade dobre sadeže. In seme socializma bo rodilo socialistično družbo, ki bo omogočila tudi delavstvu uživati pomlad, dala mu bo priliko postluževati se vseh dobrin življenja!

Delavci, na delo za socializem! Naša zmaga je odvisna od našega dela. Čim aktivnejši bomo v borbi, toliko prej bo izvojevan naš cilj. Delavec, izpopolnjuj svoje znanje! Čitaj članke v Proletarcu. Ne izgovarjaj se, da so dolgi in pustli, kajti s tem samo pokažeš duševno onemoglost. V člankih Proletarca dobiš ojačanja, razvedrila in sposobnosti za borbo zoper svoje tirane in za pridobivanje svojih pravic, za bodočnost, ki bo tvoja, kadar si jo boš osvojil.

Ako si se na Proletarca šele pred kratkim naročil, naj ti ne bo žal. Čitaj ga, preberi pazno vsako izdajo! Podpiraj list, ki se bori zate in za vse druge trpine proletarskega razreda. Širi list, kateri podučuje slovensko delavstvo in ga vodi do spoznanja, kje so viri izkoriščanja in kako se ga lahko odpravi.

Pomlad je v deželi. Delaj, da bo prišla tudi naša pomlad!

ANTON ŽAGAR, Sheboygan, Wis.

Slovenski socialistični pevski zbor "Naprej" v Milwaukee, Wis.

Že mnogokrat sem čul in čital o aktivnostih Socialističnega pevskega in dramskega zbora "Naprej" v Milwaukee, ki je na glasu kot eno izmed najaktivnejših delavskih kulturnih organizacij med ameriški Slovenci.

Čital sem v Proletarcu, da priredi Naprej prvomajsko slavnost z vpriporitvijo drame Sin in s koncertnim programom. Dobil sem zaželjeno priliko in tako se nas je napotila manjša družba iz Chicago na poset prireditve zboru Naprej v Milwaukee.

Naznanjeno je bilo, da se prične izvajati program ob 2:30 popoldne. Kakor je že med nami navada, se je pričel precej pozneje. Prvi je nastopil Albert Hrast s primernim nagovorom na občinstvo. Prva točka programa je bilo sviranje Marseljeze, katero so udeleženci stoje poslušali. To in ostale godbene točke izvajal E. E. Heimov orkester. Pevski zbor Naprej je zapel pesem "Rdeči prapor" in pozneje pesem "Probujeje duhov." V peterospevu je izvajal pesem "Na straži". Pri vseh nastopih je žel buren avplavz. Zbor Naprej ni velik po številu moči, toda se mu mora priznati, da ima dobre, izvežbane glasove. Mešan pevski zbor "Danica" je zapel Nedvedovo "Naša zvezda". Tudi ta zbor ima dobre, ubrane glasove. Občinstvo je dalo duška zadovoljstvu obema zboroma s ploskanjem, kar zaslužita. V dvospevu sta nastopila F. Puncer in J. Tesovnik s pesmijo "Goslar". Svojo vlogo sta dobro rešila. Med dejanji sta bila na sporedu še dva samospeva. "Mornarja" je pel J. Tesovnik, "Na tujih tleh" F. Puncer.

Slednje tri pevske točke in štiridejanska drama Sin so bile na sporedu zvečer. Prve točke, v katerih je nastopala godba in oba pevska zbora, so bile izvajane na popoldanskem programu.

Drama "Sin" je bila zelo dobro igrana. V nedeljo 6. maja jo je dramski odsek Napreja ponovil v Narodnem domu v Waukeganu. Bil sem navzoč na obeh predstavah. Zdelo se mi je, da so jo igrali v Milwaukee boljše kakor ob drugem nastopu v Waukeganu.

Ne bom se spuščal v podrobno opisovanje igre in posameznih igralcev, ker se ne smatram za kritika.

Vlogo Slemenca je igral Martin Rožič, Ana Mihelčič njegovo ženo Marijo, njune otroke (Tilka, Ciril, Metod) Agata Samastur, Albert Hrast in Victor Petek, vlogo Slaka je imel John Dobnik, njegovo hči Marico je igrala Mary Strnard, Frank Ermenc je imel vlogo dr. Ivan Trdine, njegovo sestro Heleno je predstavljala Karolina Petek, vlogo orožniškega vodja je imel Anton Kamnikar, Slemenčevo služkinjo Meto je igrala Matilda Novak, pogrebca sta bila Math Tamshe in Frank Ambrož. Nastopanje M. Rožiča v vlogi Slemenca mi je zelo ugajalo, Albert Hrast v vlogi Cirila je bil izvrsten. Vzeto v poštev, da tudi na milwauškem slovenskem odru nastopajo diletantje in ne profesionalni igralci, je treba priznati, da igrajo zelo dobro. V splošnem je bila drama Sin izvajana kakor igra zahteva. Seveda se opazi tu in tam pri nastopu tega ali onega igralca hibe, toda ne takih, da bi pokvarile igro.

S publiko imajo isti križ kakor menda vsi naši odri. Nekaj ljudi dela najrajše šum in stem kvarijo užitek še drugim in poleg tega motijo igralce.

Udeležba je bila na obeh predstavah obilna, toda v Waukeganu še večja kakor v Milwaukee.

Gostovanje dramskih odsekov se mi zdi umestno in želeli bi bilo, da se ga še bolj upelje. "Naprej" večkrat ponovi kako svojo igro v Waukeganu in waukegansko

dramatično društvo ponavlja svoje igre na milwauškem odru. Nič ne bi bilo napačnega, če bi se v bodoče dramski odseki Waukegana, Chicage in Milwaukee izmenjavali. Dobro bi bilo to že raditega, ker se da igralcem na ta način priložnost večkrat nastopiti v eni igri in popraviti eventuelne napake pri prvi igri ob drugem nastopu.

Socialistični klub slovenskih sodrugov v Milwaukee ima, kakor skoro vse posamezne socialistične organizacije sploh, težave, kajti dela je veliko, takih, ki bi bili pri volji delati, pa ni mnogo. Svoječasno so imeli v milwauški naselbini močan socialističen klub. Zadnje čase klub kot tak ni bil posebno aktiven in bil je tudi pasiven. Sedaj ima trinajst članov in sodrugi pravijo, da so izgledi, da se bo klub v doglednem času utrdil in postal v vseh ožirih aktiven kakor je bil.

Mesto Milwaukee ima socialističnega župana, in tudi v mestnem svetu in v šolskem odboru so socialisti precej številno zastopani. Socialistična stranka v Wisconsinu ima klub poslancev v obeh zbornicah zakonodaje. Dasi povsod v manjšini, se je njihovemu prizadevanju posrečilo prepričati sprejem marsikakega za delavstvo škodljivega zakona in njihova zasluga je, da je bilo precej delavstvu koristnih sprejetih. Wisconsin se ponša z najbolj progresivno postavodajo v ameriški Uniji in kapitalistično časopisje kaže na Wisconsin kot da je nekaka boljševeška pega na ameriškem zemljevidu. Naši prijatelji iz tabora ekstremistov radi naglašajo, da so wisconsinški socialisti konservativni.

Morda so res, toda priznati jim moramo da delajo in da so tudi nekaj dosegli, dočim se v drugih državah veliko radikalizira in zelo malo stvarno dela. Preveč frazeriranja, prerekanja in radikaliziranja največkrat škoduje delavski stvari, medtem ko imajo na drugi strani takozvani konservativni elementi večkrat beležiti uspehe, ki jih levica s svojo taktiko ne more doseči. Kritiziramo pa lahko drug drugega vse križem, le da nam to zelo malo koristi ali pa še škodi. Najboljše bo, da se zedinimo vsi za stvarno delo, da rešujemo naša nesoglasja med sabo in pri tem delamo skupno za skupno stvar. — C. P.

SLIKA IZ AGITACIJE.

Naj bo že od koder hoče.

Prišel sem v hišo znanega rojaka, znanega v toliko, da smo ga v naselbini skoro vsi poznali in da smo vedeli o njem, da se ne briga za nobeno stvar, ne gre nikamor, niti v cerkev, in da ima ženo, ki je pobožna in se zelo rada togoti čez socialiste.

Enkrat samkrat poprej sem govoril z njim. Povedal mi je, da je delal v Zagorju v premogovniku in da je bil pozneje v Nemčiji, kjer je delal v rovih in se od tam priselil pred leti v Ameriko. V Zagorju je čital tedanje socialistično glasilo "Rdeči prapor"; bil je takrat na mnogih shodih, toda sam ni bil nikdar aktiven. Glasoval je za socialistične kandidate, bil član svoje strokovne organizacije, čital kadar je imel čas, drugega ni počel.

Ko je prišel v Ameriko, je bil nekaj časa na hrani in stanovanju pri nekem salunarju. Tam se je zaljubil v deklo, ki je zabavala goste, kadar jih je bilo kaj pri barji, ne zato ker se ji je to dopadlo, ampak ker je tako hotel njen gospodar in gospodinja. Ako se je v njo v resnici zaljubil, si takrat ni bil na jasnem. Kakor se je navadno dogajalo tiste čase, se je dogodilo z njim. Nekega dne ga je deklo prijelo, da jo mora poročiti in stvar se je končala na sodišču. Vzel jo je,

ker ni mogel preje pobegniti, kakor je že toliko drugih. Dekle se je hotelo rešiti suženjstva v salunu, le tala se je iznebiti more pijancev, ki so bulili vanjo poželjivimi očmi, in je iskala priložnosti, da si izbere pravega in se mu uda. In tako se je naš dragi rojak oženil. Soproga je bila pobožna, on je ostal napram verskim in vsem drugim rečem brezbrizen in kor vedno. Ženi ni branil v cerkev, ona ga je prenehala siliti, naj se spreobrne.

Prišel sem torej k njemu po agitacijskih posli. Popravljaj je v kuhinji čevlje. Žena je sedela v kotlu in šivala, pri mizi sta sedela dva boardarja in čitali.

"No, kaj je pa tebe prineslo sem?" me je opovrila.

"Ali je on doma?", sem bleknil kar tjavendan.

"Saj ga slišiš, kako razbija. Usedi se," me je opovabila.

Šel sem v kuhinjo in mu brez ovinkov povedal čemu sem prišel. Nekaj časa je molčal, nato je dejal:

"Včasih sem že čital socialistične liste . . ."

"No, kaj misliš, se boš naročil?"

"Ne vem . . . ali si kaj govoril z njo?"

"Nisem."

Stopila sva v sobo.

"Ti, daj mu za pol leta . . . na list se bom naročil . . ."

"Ali jih nimaš dovolj? Kateri list pa? Proletar?"

"Menda."

"Prinesi fantu piti, ampak o listu tiho. V moji hišo ne bo zahajal!"

On je prinesel pijačo, ona je pripovedala o navednem časopisju in razkrivala grehe socialistov. Prepričati je nisem mogel, niti se nisem mnogo prizadeval. Spada med tiste ljudi, ki imajo eno gubo mišljenja, katerega jim ne more nihče spremeniti.

Eden boardarjev se oglasi:

"Bom pa jaz naročil ta tvoj list, nalašč!" Prijavil sem knjižico.

"Dokler boš pri meni na stanovanju, ga ne bo!" ga je zavrnila.

"Bom videl, čegava bo veljala!" Potegnil je iz kupa pa denar in mi naštel zahtevano vsoto. On je med tem odšel v kuhinjo k svoji čevljariji.

"Ampak da ti povem, vsakikrat, ko pride ta list, ga bom vrgla v peč!" se je togotila ona.

"Pa mi ga pošiljaj na naslov prijatelja . . ." Da mi je njegov naslov in potem dodal: "Za v peč listu res nisem naročil. Ampak čital ga bom tukaj pri mizi in če ti ni to prav, mi povej, pa se lahko preselim."

Ona se je raztogotila še bolj, da ji je šlo na jok, toda rekla ni ničesar. Njen sinček, ki je menda nekaj vasoval, je prišel v sobo, pogledal mamico, nato mene in me premeril z jezničnimi očmi. Prijela ga je za roko in ga odvedla v spalnico. Tam je zahtela. V kuhinji so odmevali udarci kladiva po podplatu. Boardarja sta prijela vsak svoj list in čitala dalje. Pogledal sem na uro in videl, da imam dovolj časa obiskati še enega soseda. — Navaden agitator.

"KRALJ NA BETAJNOVI",

slovita Cankarjeva drama v treh dejanjih, bo vprizorjena v nedeljo 20. maja popoldne v Slovenskem narodnem domu v WAUKEGANU.

Igrali jo bodo diletantje dramskega oddelka kluba št. 1 iz Chicage. Priredbo aranžira klub št. 45, JSZ., v Waukeganu. Vstopnina 50 centov. Po igri plesna zabava v spodnji dvorani Narodnega doma.

RAČUN RAZPEČANIH ZNAMK J. S. Z.

v mesecu aprilu 1923.

Mesto	Redne znamke	Dualne znamke	Prejemki	Glav. sta- nu str.	Drž. in okr. org.
Ill. Carlinville	16	6	6.90		
Chicago N. 224	19	5	7.45		
Springfield	6	4	3.20		
Chicago, No. 1.	50	—	15.00		
Waukegan	15	—	4.50		
La Salle	9	—	2.70		
Johnston City	10	—	3.00	\$17.50	\$14.00
Ind. Clinton	30	2	9.70	4.00	3.20
Kans. Gross	11	—	3.30	1.37	1.10
Ohio: Cleveland	40	—	12.00		
Barberton	30	—	9.00		
Glencoe	9	1	2.70	10.00	8.00
Pa. Herminie	13	6	6.00		
Forest City	19	3	6.75		
Southview	13	—	3.90		
Bon-Air	10	1	3.35		
W. Newton	7	2	2.80		
Wick Haven	11	—	3.30		
Harwick	23	—	6.90		
Library	16	3	5.85		
Avella	6	4	3.20		
Moon Run	42	—	12.60		
Lawrence	34	2	10.90		
Sygan	24	—	7.20		
Lloydell	12	6	6.90		
Fr. Lipar at large	6	—	1.80	32.88	26.30
W. Va.: Pursglove	40	—	12.00	5.00	4.00
Wis.: Milwaukee	52	—	15.60	6.50	5.20
Skupaj	573	45	\$188.50	\$77.25	\$61.80

	Red- nih.	Dual- nih.	Izjem- nih.
Znamk na roki dne 1. aprila	503	213	291
Dohajenih od gl. stana	500	100	—
	1003	313	291
Razpečanih glasom poročila	573	45	—
	430	268	291
Članov prijavljenih v aprilu 663.			

KONVENČNI FOND J. S. Z.

Vplačali so v mesecu aprilu klubi in posamezniki kakor sledi:

	Vsota.
Št. kluba in kraj.	
88, Herminie, Pa.	\$ 1.90
10, Forest City, Pa.	1.20
167, Southview, Pa.	1.90
41, Clinton, Indiana	1.00
232, Barberton, Ohio	2.20
229, Bon Air, Pa.	1.10
213, Carlinville, Ill.	1.20
22, W. Newton, Pa.	.90
234, Chicago, Ill.	4.81
67, Springfield, Ill.	1.00
174, Wick Haven, Pa.	1.20
204, Harwick, Pa.	1.30
1, Chicago, Ill.	5.20
114, Detroit, Mich.	3.10
27, Cleveland, Ohio	3.60

230, Library, Pa.	1.35
10, Forest City, Pa.	.90
45, Waukegan, Ill.	1.50
37, Milwaukee, Wis.	4.30
225, Avella, Pa.	1.00
157, Gross, Kans.	1.00
4, La Salle, Ill.	.45
175, Moon Run, Pa.	4.20
184, Lawrence, Pa.	3.20
13, Sygan, Pa.	2.40
41, Clinton, Indiana	2.40
181, Lloydell, Pa.	1.75
231, Johnston City, Ill.	2.00
2, Glencoe, Ohio	1.00
228, Pursglove, W. Va.	3.70
Posamezniki:	
Frank S. Tauchar, Chicago, Ill.	5.00
Frank Lipar, Parsons, Pa.	.61
Skupaj v aprilu	\$67.77
<i>Tajništvo J. S. Z.</i>	

IZOBRAŽEVALNA AKCIJA J. S. Z.

V APRILU v923.

Vplačala so društva in socialistični klubi kakor sledi:

Št. društva in kraj.	Vsota.
6—5 SNPJ, Cleveland, O.	\$ 6.00
14—209 SNPJ, Nokomis, Ill.	8.00
15—329 SNPJ, Large, Pa.	1.00
29—115 SSPZ, Kenilworth, Utah	1.00
33—169 SNPJ, Fitz Henry, Pa.	2.00
36—156 SNPJ, Muddy, Ill.	1.00
38—120 SNPJ, Gallup, New Mexico	2.50
40—290 SNPJ, Homer City, Pa.	2.00
44—362 SNPJ, Carlinville, Ill.	4.00
47—328 SNPJ, Madrid, Iowa	1.00
50—39 SNPJ, Chicago, Ill.	12.00
55—17 SSPZ, Aurora, Minn.	2.00
60—382 SNPJ, Acosta, Pa.	2.00
63—16 SNPJ, Milwaukee, Wis.	2.00
66—259 SNPJ, Meadowlands, Pa.	3.00
68—412 SNPJ, Frederick, Colo.	1.20
71—1 SNPJ, Chicago, Ill.	1.00
73—245 SNPJ, Lawrence, Pa.	2.13
76—288 SNPJ, Fredericktown, Pa.	12.00
82—178 SNPJ, Cleveland, Ohio	2.00
83—287 SNPJ, Burgettstown, Pa.	4.00
84—114 SNPJ, Roundup, Mont.	1.00
96—352 SNPJ, Kincaid, Ill.	4.00
103—9 SNPJ, Yale, Kans.	3.00
106—361 SNPJ, McIntyre, Pa.	1.00
109—434 SNPJ, Arma, Kansas	3.00
110—447 SNPJ, Nanticoke, Pa.	2.00
112—95 SNPJ, Oglesby, Ill.	2.00
Klubi J. S. Z.:	
69 Herminie, Pa.	1.00
1 Chicago, Ill.	2.50
Posamezniki:	
Frank Lipar, Parsons, Pa.	1.50
Skupaj v aprilu	\$92.83

LAWRENCE, PA.

Seje socialističnega kluba št. 184, JSZ., se vrše vsako tretjo nedeljo v mesecu ob 1. popoldne na Lawrence, Pa. — *J. Terčelj*, tajnik.

Tekma za razširjenje "Proletarca".

Izkaz naročnin poslanih do 7. maja v tekmi za razširjenje "Proletarca.:

	Število naročnin.	Celoletne naročnine.
Soc. klub št. 1, Chicago, Ill.	66	53
Anton Žagar, Sheboygan, Wis.	42	32
Soc. klub št. 27, Cleveland, O.	21	17
Louis Bartol, Reynoldsville, W. Va.	17	11½
Jernej Kokelj, Penna.	17	10
J. R. Sprohar, Pursglove, W. Va.	11	10
Joseph Ule, Chisholm, Minn.	10	9½
Joseph Korsic, Carlinville, Ill.	8	8
Lucas Butya, Moon Run, Pa.	8	8
Soc. klub št. 47, Springfield, Ill.	9	6½
Frank Ravnihar, Lorain, O.	8	6
Andy Bertl, Harwick, Pa.	9	5¾
John Ban, Pittsburgh, Pa.	5	5
Val. Laharnar, Delmont, Pa.	7	4½
Louis Krasna, Conemaugh, Pa.	7	4½
Louis Gorsich, Renton, Pa.	5	4½
Max Martz, Buhl, Minn.	4	4
W. J. Lazar, Homer City, Pa.	4	3½
Anton Pečnik, Barberton, O.	2	2
Jack Kotar, Warren, O.	3	1½
Frank Klun, Chisholm, Minn.	2	1½
Jos. Kocjan, Brooklyn, N. Y.	2	1½
Paul Les, Spangler, Pa.	1	1
Anton Zalar, Lloydell, Pa.	1	1
Peter Bukovec, Johnstown, Pa.	1	1

(Klub št. 1. — Posamezni člani dobili naročnin: Frances A. Tauchar, 29—22; Chas Pogorelec, 14—11½; Mary Oven, 9—7½; Fr. Benchina, 7—6; F. Z. 4—3½; Mary Udovich, 3—2½.)

(Klub št. 27. — John Krebelj, 13—11½; Aug. Komar, 5—4; Jos. Volk, 3—2.)

(Klub št. 47. — Jos. Shum, 7—4½; Jos. Ovca, 2—2. — Opomba. — Druga številka v seznamu agitatorjev znači celoletne naročnine.)

AGITATORJI NA DELU.

Naročnin na "Proletarca" so poslali: (izven kontesta.)	
Anton Oepek, Penna.	4
Jack Kunstelj, Ely, Minn.	3
Fr. Božich, Hillsboro, Ill.	2
John Teran, Ely, Minn.	1
A. Lukancic, N. Chicago, Ill.	1

NAŠA KAMPANJA.

Ali ste se že udeležili tekme za razširjenje Proletarca? Ali je vaša naselbina že v akciji za širjenje socialističnih nauk? Ako ne, čemu odlašate?

Ako dobe agitatorji v vsaki večji slovenski naselbini po 3 do 10 naročnikov na teden, starih in novih, pomeni to do 200 naročnin na teden. To je mogoče, ako hočete vi, da bo mogoče. Nezavedni delavci ne naročajo socialističnih listov sami od sebe. Raditega so agitatorji potrebni! Torej v vrste, stopite v akcijo!

LISTU V PODPORO.

CHICAGO, ILL.: Frank Rudman, \$1.00; Jos. Rudman, 50c; Jos. Sernel, 50c; Frank Zaitz, 50c; Martin Mihelich, 50c; Frank Hren, \$1.00; Neimovan, 20c; nabrano na domači zabavi kluba št. 1. 10. 67, skupaj	\$ 24.25
SPRINGFIELD, ILL.: Jos. Shum, ...	1.00
ELY, MINN.: Fred A. Vider, ...	1.00
HOMER CITY, PA.: Andy Obed, ...	1.00
CHICAGO, ILL.: Nabrano na prvo-majski slavnosti Chicago Ladies Tailors Union No. 104. Prispevatelji: Po \$1.00; John Olip, po 50c; J. Braunstedter, po 25c; J. Podkuški, S. Cohen, J. Jansky, S. Zeman, A. Dlohos, S. Oksner, S. Spinadel, V. Holeček, P. Lupescu, A. Balber, A. Jacobowitz, A. Toth, L. Stoken, P. Baumgarner, L. Mayer, S. Witz, J. Luthard, S. Bovino, po 20c; J. Galina, J. Malodow 15c; po 10c: M. Sadownik in W. Kraus. (Nabiralec John Olip). skupaj	63.00
Skupaj	\$ 89.25
Prejšnji izkaz	10.00
Skupaj	\$ 99.25

Gibanje za federativno stranko ameriškega delavstva.

REFERAT K 7. TOČKI DNEVNEGA REDA ZA LETA 1918
J. S. Z. — POROČA FRANK PETRICH.

Vprašanje zapopadeno v sedmi točki dnevnega reda za naš zbor, se mnogim sodrugom v skupni stvari ne zdi važno. Nekateri celo mislijo, da je odveč in da bi ga bilo treba vroči iz dnevnega reda, ker da je vzroča med članstvom stranke samo konfuzijo in ne drugega. Socialistična agitacija — pravijo — se ne identificirati pod imenom Socialistične stranke in ne nobenim drugim ne.

Kakor je to držanje nekaterih naših sodrugov sentimentalnega stališča razumljivo, je treba vedno priznati, da je tak nazor v sedanjih časih preozkosten in predogmatičen; kajti socialistično gibanje vedno ni tukaj samo radi imena, ampak da služi največjemu številu delavstva, ki ga more doseči. To je bilo vedno naše stališče, toda danes velja to stališče posebnost, največ radi tega, ker sta svetovna vojna in ruska revolucija pretresla družabne plasti iz temelja in ustvarila v njih mišljenje, do katerega so bile plasti prej nepristopne.

Iz česa naj sklepamo, da je to resnica? Poglejmo.

Velik del unijskega gibanja, ki je služilo v leto vojne 100 odstotnemu patriotizmu in politiki za večjo demokracije in je dobilo radi tega nekaj gnotnih poboljškov v obliki povišanja mezd in skrajšanja delovnih ur, je bilo po sklenjenem miru postavljeno pod vrata. Kajti kakor hitro je imel kapitalizem odločno vojne pod svojo streho, je začel trgati delavskemu redu pridobljene udobnosti kos za kosom. Osemurni delovnik je izginil — zlasti v krajih, kjer delavstvo bilo organizirano; trganje plač je nastala dneva prikazen. Ustavne pravice kot svoboda govora, šolsko shajanja itd. so se jele omejevati. To je bilo doma.

Kaj pa v mednarodnem ozirju?

Versaillska mirovna konferenca je sklenila mir, pri katerem so zmagali na vsi črti imperialistični interesi. Narodi, zmagovalci kakor premagani, so bili opetarjeni, kajti kakor pred vojno, tako so ostali tudi po sklenjenem miru vse tiste kali ščuvanja naroda proti narodu in s tem vzroki za nadaljnje vojne.

Da ostane kapitalizem spričo bojazni pred rusko revolucijo triumfalni na vsi črti, je začel organizirati pod različnimi patriotskimi krinkami razne fašistične, inkubne in podobne organizacije, s katerimi je začel terorizirati in strahovati delavski razred.

Ali je bilo spričo tega čudo, če se je začelo v glavah ameriškega delavstva porajati mišljenje (vsaj mislilo se je od gotovih ameriških delavskih krogov, da se je začelo porajati) o eni splošni delavski-farmarski politični organizaciji, ki naj bi objela ročne in duševne proizvajalce dežele v svoj krog — v krog ene Labor party po britskem vzorcu, ki bi postavila svoje kandidate in jih izvolila neodvisno od kapitalističnih strank ter jih poslala v Washington, kakor dela to evropski proletarijat?

Toda počemu Labor party, ko imamo že tukaj socialistično stranko, ki vodi politične boje ameriškega delavstva že leta? Ali naj se ustanovi Labor party samo zato, da poderemo to, kar smo s težkim trudom ustvarili pred leti? — Tako so se vpraševali nekateri naši dobri sodrugi. In prav bi imeli, da ni bilo svetovne vojne, da niso nastale razmere, ki so namizale stvari v drugo smer.

Socialistična stranka je prišla tekom vojne in naše revolucije v situacijo, ki jo je treba do gotove seje vpoštevati še danes.

Treznemu socialističnemu mislecu menda ni težko odkriti, da je bila socialistična stranka v očeh patriotsko navdahnjenega ameriškega delavca radi njegovega protivojnega stališča diskreditirana. Nesreča, da je tako. Ali tako je — odnosno tako je bilo — ker živimo v kapitalistični družbi, kjer je delavstvo vzgojeno v kapitalističnem duhu, pa se vsled tega pokorno kapitalistični diktaturi na vsi črti.

Ameriško delavstvo je zamerilo stranki. In kaj bi se čudili temu, ko vemo, da so ji zamerili celo ameriški socialistični intelektualci — ljudje, ki so doprinesli, kar se socialistične agitacije in propagande tiče, velik del socialistične literature. Tako daleč je šlo to sovraštvo napram njej, da so ji hoteli izpodkopati tla in ustanoviti posebno Labor party v Chicagu.

Ali socialističen duh je bil prejak, da bi se dal spogniti ali uničiti z novim gibanjem, ki ni imelo pravega delavskega duha ne podlage, in posledica tega poskušane maščevanje nad socialistično stranko je bila, da se je brezdušno telo nove Labor party sedulo v nič, med tem ko je ostala Socialistična stranka pri življenju, vzlic temu da je preživela velike vnanje in notranje boje.

Socialistična stranka se sedaj popravlja; nekdanje sovraštvo napram njej izginja.

Vzlic temu, da so ti znaki rekuperacije Socialistične stranke vidni, so njeni voditelji mnenja, da je doba obširnejše politične organizacije ameriškega delavstva na federativni podlagi tukaj. Gre samo zato, da se ohrani identičnost socialistične organizacije v novi strukturi.

Tako je prišlo, da je sodrug Morris Hillquit na desettistični konvenciji leta 1921 z nekaterimi somišljeniki predlagal, naj se naloži strankinemu tajništvu in eksekutivi študirati možnost ustanovitve federativne delavske stranke (Labor party) v Ameriki.

Proti tej nameri se je oglasila sicer opozicija, največ radi tega, ker je prišla zadeva na konvencijo v pripravljalnem tonu, pa se delegati niso poglobili v vprašanje tako, kakor bi se bili, če bi prišlo vprašanje med nje v konkretnem tonu. Seveda to vprašanje ni moglo priti tedaj na konvencijo v drugačni obliki, kakor je prišlo; saj se vendar ni vedelo, kako je napram takemu načrtu razpoloženo članstvo in odbori raznih delavskih unij.

Ko je odprl strankin tajnik korespondenco, da iznajde, v koliko so razne delavske unije pripravljene za ustanovitev take progresivne politične delavske stranke, je bilo razvidno, da so radikalne unije pripravljene sodelovati za ustanovitev take stranke s socialistično stranko, med tem ko so se konservativne unije izrekle, da se odzovejo konferenci le tedaj, če jo skličejo "nestrankarski" delavski politiki — taki, ki verujejo v nagrajanje prijateljev in kaznovanje sovražnikov v okvirju starih političnih strank.

Prva konferenca se je vršila potem meseca februarja 1922 v Chicagu.

Iz te konference je bilo razvidno, da je bila večina delegatov proti takojšnemu formiranju federativne politične delavske stranke. Njih večina je bila za taktiko, ki jo zastopa Gompers, le s to razliko, da so šli malo dalje in priporočali, naj se v posebnih okrajih ustanove posebni delavski odbori, ki naj bi sodelovali pri primarnih volitvah za nominiranje delavstvu prijaznih kandidatov na glasovnici republikanske in demokratske stranke. Večina pri tem naravno ni mislila na kandidate socialistične stranke, ampak da se nagradi prijatelje in kaznuje sovražnike v okvirju kapitalističnih strank. Kandidati, ki so se jim za enkrat zdeli vredne podpore so bili Borah, La Follette, France itd. Toda socialističnim delegatom se je koncem konca posrečilo, da je konferenca sprejela predloge, v katerih je bilo tozadevnim odsekom naloženo študirati možnosti za ustanovitev neodvisne politične delavske stranke na federativni podlagi, in da o svojem delu poročajo na prihodnji konferenci. Prva taka konferenca je bila potem sklicana za mesec december v Chicagu, nakar je bil njen sedež premeščen v Cleveland, O.

(Konec prihodnjčič.)

SODRUGOM AN SIMPATIČARJEM socialističnega kluba št. 233, JSZ., v RENTONU, PA., naznanjamo, da se vrše redne klubove seje vsako četrto soboto v mesecu ob 6. zvečer v prostorih klubovega tajnika.

Prihodnja seja bo v soboto 28. aprila. — LOUIS GORSIČ, organizator.

ALI VAM JE S TO ŠTEVILKO NAROČNINA POTEKLA?

Tekoča številka "Proletarca" je **817**
 Če je številka poleg vašega naslova manjša kakor je tu označena, je to znamenje, da vam je naročnina potekla. Pazite torej na številko v oklepaju poleg vašega naslova na prvi strani platnic.

Obnovite naročnino takoj, ko vam poteče. Ne čakajte opomina! S tem prihranite upravništvu delo in stroške. Če mogoče, pošljite poleg svoje še kako novo naročnino. Širite "PROLETARCA"!

IŠČI RESNICO!

Ne podpiraj zavajalcev!

ČASOPISJE USTVARJA javno mnenje. Moč tiska je ogromna. 90% propagande se vrši potom tiskane besede. Toda,

ALI SE KEDAJ VPRAŠAŠ, čegava je ta propaganda? Komu je namenjena? Ali se kedaj poglubiš v vprašanje, čegave interese zagovarja?

IZMED VSEH so kapitalistični listi najbolj podpirani. Kdo jih vzdržuje? Na eni strani milijoni delavcev, ki jih naročajo in čitajo, na drugi kapitalisti, ki jih podpirajo z ogromnimi vsotami. In ker je kapitalistično časopisje najjačje, je ono tisto, ki kontrolira in ustvarja javno mnenje v prid privatnih interesov.

DELAJSKO ČASOPISJE nima niti od daleč tiste podpore od delavstva, kakor jo daje sovražnemu časopisju, dasiravno je delavsko časopisje namenjeno delavstvu.

LAŽI, POTVARJANJA IN OBREKOVANJA, ki jih širi kapitalistični tisk, plačujejo in s tem pomagajo širiti delavci. Oni so tisti, ki so si vzgojili kačo na svojih prsih, ki so ji pomagali do bogastev s svojimi žulji, sebi v škodo.

AKO BI DELAVSTVO HOTELO dati vsaj desetino tiste podpore, ki jo daje danes kapitalističnemu časopisju, delavskemu tisku, bi imeli danes dnevnike, tednike, revije in številno drugo socialistično literaturo in naše gibanje bi bilo mogočno, delavske razmere bi bile boljše kakor so.

SODRUG DELAVEC, ki čutiš in veš kje so hibe nevednega delavstva, postani vztrajen agitator za svoj tisk in za socializem! Raztolmači tovarišem delavcem razliko med njemu sovražnim in njemu prijateljskim časopisjem in jih pridobi, da se naroče na liste, ki so njihovi listi in se bore za njihove interese.

"PROLETAREC" JE GLASILO slovenskega socialističnega delavstva. Stori kolikor moreš, da se razširi, da bo postal njegov naročnik vsak delavec, ki zna čitati naš jezik!

TREBITE MLAČNOST! Kako? S tem, da greste na delo za širjenje socialističnega časopisja in za jačanje socialističnih organizacij!

NAPREJ Z LUČJO RESNICE! DOLI S TEMO!
ŽIVELA BORBA SOCIALIZMA ZA PREPOROD ČLOVEŠKE DRUŽBE!

ŽENSKES VEDO KAJ HOČEJO.

Ženske kupujejo različno hrano in jestvine, peto platno in obleko, čevlje, domače potrebščine, toaletne priprave — in čisto gotovo je, da vsaka ženska skozi celo leto nad 1000 različnih stvari. Če bi hotela sama presoditi vsako stvar, bi morala biti kemik, vedec tekstil, metalurgist in še marsikaj. Ali včasih temu se malokdaj zmoti. Ona kupi blago, ki ga ne zna. Ona niti ne pozabi, pa tudi ne odpusti. Zvečer postrežbo poplača z zvestobo, nezvestobe pa nikoli ne pozabi. In to je pojasnilo, zakaj stoji v taki časti v njej Trinerjevo zdravilno grenko vino že nad 12 let. Ona ve, da ji je Trinerjevo zdravilno grenko vino vselej pomagalo v slučaju slabega teka, zabasane glavobole in sličnih želodčnih neredov. Vsak lekarnar ali trgovec z zdravili vam bo povedal, da ženske vedno zahtevajo samo Trinerjeva zdravila in pripravke. Joseph Triner Company, Chicago, Ill., izdeluje tudi druge priprave, kot: Triner's Liquid Shampoo, Triner's Hand Lotion, La Triner Compact Face Powder in La Triner Rouge (v vseh barvah) — poskusite jih!

DEBSOV SHOD V DETROITU

se vrši v četrtek 17. maja ob 8. zvečer v Danesland Auditoriumu, 4649 Woodward Avenue. Vstopnina: prednji sedeži \$1; ostali sedeži \$0.50. Jugoslovanski delavci v Detroitu, vabijo na shod!

Ako hočete videti človeka, ki ničesar ne ve, se iščite takega, ki vam bo zatrdil, da je vse to, kar veste, vi, ali kar piše Proletarec, že davno pozabil. Tak človek je stvor, ki ne ve, da ničesar ne ve.

Društvo "Nova Doba", št. 400, S. N. P. J., Renton, Pa.

privedi

SLAVNOSTNO RAZVITJE DRUŠTVENE ZASTAVE

v torek dne 30. maja 1923
(Decoration Day)

SPORED:

1. Od 9. do 10. ure dop. sprejemanje družtev.
2. Ob pol enajstih razvitje zastave in obhod po naselbini.
3. Od 12. do 1. odmor.
4. Ob 1. nastop govornikov.

PO PROGRAMU SLEDI PROSTA ZABAVA IN PLES.

Svirala bo slovenska godba iz Canonsburga, Pa. Za vsestransko postrežbo bo izvrstno poskrbljeno.

Priporočamo se za obilno udeležbo!

ODBOR.

PRIREDBE SLOVENSКИH ORGANIZACIJ V CHICAGI.

Slovenski Sokol Chicago. — 20. maja ob 2. popoldne telovadni nastopi in veselica v Narodni dvorani.

Slovenski socialistični klub št. 1, JSZ. — Banket v nedeljo 27. maja ob priliki konvencije J. S. Z.

Samostojno podporno društvo "Zarja". — Piknik v nedeljo 17. junija na Summitu.

Samostojno podporno društvo "Danica". — Piknik dne 4. julija.

Socialistični klub št. 1, JSZ. — Dramska predstava v nedeljo 30. septembra v dvorani ČSPS.

"Slatija", št. 1, SNPJ. — Slavnost dvajsetletnice v nedeljo 21. oktobra v dvorani Pilsen Sokol.

Peovski zbor "Sava". — Slavnost petletnice z obilnim koncertnim programom v nedeljo 25. nov.

Socialistični klub št. 1, JSZ. — Dramska predstava v nedeljo 16. decembra.

Socialistični klub št. 1, JSZ. — Silvestrova zabava dne 31. decembra.

Socialistični klub št. 1, JSZ. — Dramske predstave dne 10. februarja in 6. aprila 1924.

Slovenska postaja, št. 16211, M. W. of A., priredi dne 26. januarja 1924 plesno veselico.

OPOMBA.—Ako opazijo tajniki v tem naznanilu kako pomoto, in društva, katerih priredbe še niso označene v tem seznamu, naj sporoče datume in druge podrobnosti tajniku soc. kluba št. 1, na naslov: Frank Zaitz, 3639 W. 26th St., Chicago, Ill.

SLOVENSKEMU DELAVSTVU V HERMINIE, PA.

Socialistični klub št. 69, JSZ., zboruje vsako tretjo nedeljo v mesecu ob 2. popoldne v dvorani društva Prostimisleci, št. 87, SNPJ. — Rojaki, pristopajte v naše vrste! — *Anton Zornik, Box 202, Herminie, Pa.*

Čitajte knjige!

"Proletarec" ima v zalogi največja slovenska književna dela, ki jih prodaja po najnižji mogoči ceni. Pazite na cenik naših knjig, ki ga priobčujemo od časa do časa v tem listu.

Ako ste zmožni čitati angleščino, naročite iz naše zaloge angleške knjige. Iz njih se boste lahko marsikaj naučili o evoluciji, zgodovini, socializmu, socialnih problemih, delavskih bojih itd.

Nabavili smo knjige, ker hočemo, da dobi naše ljudstvo dostop do boljših književnih del po najnižji ceni. Ves eventualni dobiček, ki ga napravimo pri prodaji knjig, gre v podporo našemu tisku. Zato naročajte knjige od nas. —

OGLAŠAJTE

PRIREDBE
KLUBOV
IN DRUŠTEV

V

"PROLETARCU"?

ŠTEDLJIVI LJUDJE

vlagajo redno in investirajo razumno v

KASPAR STATE BANKI

največji jugoslovanski banki v Zed. državah

1900 Blue Island Avenue
in vogal 19. ceste.

CHICAGO, ILLINOIS.

Kapital in prebitek

\$ 1,250,000.00

Pod vladnim in državnim nadzorstvom in Chicago Clearing House Ass'n.

Prodajamo parobrodne listke za vse prekomorske črte v Jugoslavijo in nazaj. Izdelujemo svedočbe (affidavits) za naseljence ter pošiljamo denar v staro domovino najhitreje in najceneje.

JOHN GORŠE

5714 So. Kedzie Ave., Chicago, Ill.

Tel.: Republic 3196.

MODERNA KROJAŠKA DELAVNICA.

Izdelujem obleke po najnovjšem kroju.

Cene zmerne. Da vam bo pri meni izdelana obleka pristojala, jamčim.

MILLARD RESTAVRANT

V. JIRANEK in A. KRUCKY, lastnika.

3604 W. 26th Street Chicago, Ill.
(Prvo nadstropje.)

Pristna domača kuhinja, cene zmerne.
Se priporočata Slovencem.

VICTOR NAVINSHEK

331 GREEVE STREET, CONEMAUGH, PA.

Trgovina raznih društvenih potrebčin kot regalij, prekoramnic, znakov, kap, uniform, itd.

Moja posebnost je izdelovanje lepih svilenih zastav, bodisi slovenskih, hrvatskih ali ameriških, po zelo zmernih cenah.

V zalogi imam veliko izbero raznih godbenih instrumentov vseh vrst. Velika zaloga finih COLUMBIA GRAFONOL od \$30 do \$250 in slovenskih ter hrvatskih rekordov.

Moje geslo je:

Zmerne cene in točna postrežba.

Pišite po moj veliki cenik.

Naročila pošiljam v vse kraje Združenih držav. Za obilna naročila se toplo priporočam.

DETROITSKIM SODRUGOM.

Seje slov. socialističnega kluba št. 114, JSZ, vrše vsako četrto nedeljo v mesecu v Hrvatskem domu 1329—31 Kirby Ave., ob 9. uri dopoldne. — Na dnevnem redu so vedno važne stvari, ki se morajo rešiti. Udeležite se teh sej polnoštevilno in pripeljite seboj svoj prijatelj. — Učvrščujmo našo postojanko s tem, da pridobivamo novih članov. — *Organizator.*

Edini slovenski pogrebnik MARTIN BARETINČIČ

324 BROAD STREET Tel. 1475 JOHNSTOWN, PA.

CENIK KJIG.

Nadaljevanje z 2. strani.

SOCIALIZEM IN VERA , spisal Zvonimir Bernot, 128 strani, mehko vezana 50c, trdo vezana	.65	O ZDRAVSTVENIH NALOGAH SOC. ZAVAROVANJA , (Dr. Demet. Bleiweis-Trateniški)	.10	OUTLINE OF HISTORY , (H. G. Wells), vezana, 1171 strani	.10
SOCIJAL. KNJIŽNICA (dva snopiča)	.10	"PROLETAREC" , vezan, letnik 1919, \$6.00; vezan, letnik 1920	6.00	PHYSICIAN IN THE HOUSE , (J. H. Greer, D. D.) Domači zdravnik, vezana	1.25
SPOL-LJUBEZEN-MATERINSTVO , (Prof. dr. Z. Zahor), trda vezba	.40	PROLETAREC , letnik 1921, vezan v platno	6.00	REPUBLIC OF PLATO , vezana	1.25
SRBSKA POČETNICA , (J. T.)	.50	RDEČI PILOT , mesečnik prvatne mladine za duhovno revolucijo, izhaja v Ljubljani, prva in druga številka	.05	RIGHT TO BE LAZY , (Paul Lafargue), vezana	.50
SPRETNJA KUCHARICA , broširana, \$1.00, vezana	1.25	TRIJE LABODJE , ilustrirana revija	.25	ROBERTS RULES OF ORDER , vezana	1.25
SVETOVNA VOJNA IN ODGOVORNOST SOCIALIZMA , (Ethin Kristan)	.50	ANGLESKE KNJIGE.		SAVAGE SURVIVALS , (J. Howard Moore), vezana	1.25
USTAVA , ruske socialistične fed. sovjetske republike	.10	ANARCHISM AND SOCIALISM , (Geo. Plechanoff), vezana	.60	SOCIAL REVOLUTION , (Karl Kautsky), vezana	.50
VARČNA KUCHARICA , (Marija Remeč), vezana	1.00	ANCIENT LOWLY , (C. Osborne Ward) dve knjige, 1313 strani, vezana	5.00	STRUGGLE BETWEEN SCIENCE AND SUPERSTITION , (A. M. Lewis), vezana	.50
VOLJA IN DEJANJE , (psihološka analiza)	.25	ANCIENT SOCIETY , (Lewis H. Morgan), vezana	1.50	THE BRASS CHECK , (Upton Sinclair). Studija ameriškega žurnalizma, vezana v platno	1.25
ZADRUŽNA PRODAJALNA ALI KONSUM	.10	"DEBS, HIS AUTHORIZED LIFE AND LETTERS" , (David Karsner), vezano v platno	1.20	THEY CALL ME CARPENTER , (Upton Sinclair), trda vezba	1.25
ZAKON BIOGENEZE , (J. Howard Moore, prevel I. M.)	1.50	END OF THE WORLD , (Dr. M. Wilhelm Meyer), vezana	.60	THE DREAM OF DEBS , (Jack London)	.50
ZA STARO PRAVDO , (Fran Erjavec)	.50	EVOLUTION OF MAN , (Wilhelm Bölsche), vezana	.60	THE PROFITS OF RELIGION , Razprava o izrabljanju ver za privatne interese	1.25
ZBRKA RUDARSKIH IN FUZINSKIH IZRAZOV , (J. Bezlaj)	.30	EVOLUTION OF PROPERTY , (Paul Lafargue), vezana	.60	THROUGH THE RUSSIAN REVOLUTION , (Albert Rhys Williams), s slikami, 311 strani, vezana v platno	1.25
ZGODOVINA SRBOV, HRVATOV IN SLOVENCEV , (Ant. Melik) I. del	.85	FOOD AND MY NEIGHBOR , (Robert Blatchford), vezana	1.25	100% , (Upton Sinclair). Povest patrijota	1.25
II. del	.75	IMPERIAL WASHINGTON , (R. F. Pettigrew), knjiga, ki opisuje prehodno dobo iz demokracije v denarni imperializem v Zd. državah, 441 strani, trda vezba	1.25	VITAL PROBLEMS IN SOCIAL EVOLUTION , (A. M. Lewis), vezana	.50
RAZNO.		JUNGLE , (Upton Sinclair) povest iz čičaških klanov	1.20	THOUGHTS OF A FOOL , (Evelyn Gladys), vezana	1.25
AMERIŠKI DRUŽINSKI KOLENDAR , letnik 1922, mehko vezan 50c, vezan v platno	.75	KARL MARX , biographical memoirs, (Wilhelm Liebknecht), vezana	.60	Naročilom priložite poštni ali presni money order, ček ali gotovina. Za manjša naročila lahko pošljete poštne znamke.	
AMERIŠKI DRUŽINSKI KOLENDAR , vezan v platno, letnik 1919, 50c; letnik 1920	.50	KING COAL , (Upton Sinclair), povest iz sadnjega štrajka (1913) coloradskih premogarjev, trda vezba	1.20	Vse knjige pošiljamo poštne po sto. Klubom in štalcem, pri večjih naročilih liberalen popust.	
CANKARJEVA SLIKA na dopisnicah, 2 za 5c		LAW OF BIOGENESIS , (J. Howard Moore), vezana	.60		
DEMOKRACIJA , (Cankarjeva številka)	.10	LIFE AND DEATH , (Dr. E. Teichmann), vezana	.60		
KRES , št. 11 in 12, 1922	.30				
KRES , št. 1, 1923	.15				
NAJNOVEJŠE INFORMACIJE O DOBAVI DEŽAVLJANSTVA ZEDINJENIH DRŽAV	.40				

Vsa naročila naslovite na:

PROLETAREC
3639 W. 26th Street,
Chicago, Ill.